

Ja til fred og forsoning

Femti år er gått siden det ene vant over det andre, og freden brøt løs – på godt og vondt.

Kongehus, regjering og politikere snakker over seg om hvor humane og tolerante vi her i Norge er overfor alt og alle. Da er det merkelig å se hvor skammelig vi her i Norge behandler de som kom til å havne på feil side – femti år etter. Er ikke den behandling som disse har fått fra norske myndigheter i femti år nettopp et utslag av intoleranse. Eller en slags rasisme. De samme ting som preger fiendebildet av nazismen i våre historiebøker.

De mange fine ord om fred og frihet låter hult når jeg tenker på hvordan tyskerjentene og -barna, for ikke å snakke om NS-barna, ble behandlet av de som valgte riktig eller som ikke valgte side i det hele tatt. Når nasjonalsangen spilles 8. mai kommer det hos meg frem et bilde av tyskerjenter som blir klipet håret av og utsatt for overgrep som overgår selv de verste historier om tyskernes fremferd i Norge under krigen. Akkompagnert til jubelbrus blir unge norske jenter voldtatt, gang på gang, mens «gode nordmenn» stimler sammen for å heie på. Dette er også 8. mai 1945.

Den behandlingen som disse siden fikk av norske myndigheter er heller ikke Norge verdig, og kan umulig forsvares, selv ikke sett fra datidens ståsted. Bildet av Norge som en humanismens høyborg slår sprekker og man lurar med rette på om det virkelig var det gode som vant over det onde for femti år siden, og ikke omvendt.

Også når det gjelder vanlige NS-medlemmer, frontkjemper og Røde Kors-søstre må man si at domene var altfor strenge og omfattende. Man skal vite at her i Norge ble hele 92 000 norske kvinner og menn satt under etterforskning for landssvik etter at freden brøt ut. Det er et særdeles høyt tall sammenlignet med andre lands etterkrigsoppgjør. Således ble det norske oppgjøret verdens desidert strengeste og mest omfattende når man tar utgangspunkt i folketallet. Ca. 50 000 fikk straff i form av tapt statsborgerskap, inndragning av formue og eiendom, eller bøtlegging. Det mest spesielle med det norske oppgjøret er likevel at også passivt NS-medlemskap ble straffet etter krigen – og det strengt. Dette er helt enestående i verdenshistorien. Det eneste oppgjøret noensinne hvor noe lignende ble gjort, skjedde i Finland etter bolsjevikrevolusjonen i 1917. Utover det er Norge alene om denne «æren».

Nå er det gått femti år og fremdeles kan ikke disse landssvikdømte nære noe håp om å bli tatt til nåde av norske myndigheter. Ikke en gang NS-barna eller tyskerbarna kan ha noe håp om å bli tatt inn i varmen, den varmen de aldri har fått oppleve – for de ble født skyldige, og har fått føle dette på kropp og sinn, og det til gangs.

Selv var jeg så heldig å ikke oppleve krigen, men jeg har lest flere bøker om okkupasjonen av Norge ena de fleste andre på min alder. Derfor mener jeg å ha såpass kunnskap om emnet til at den vanlige frasen fra krigsgenerasjonen om at vi som ikke opplevde krigen ikke har talerett, preller av. Imidlertid vet jeg at bøker ikke kan formidle de dype følelser som krigsgenerasjonen bærer på, enten de var på den ene eller den andre siden. Men nettopp fordi vi ikke er så heftet med bitre følelser er det pålagt oss

som ikke opplevde krigen å ta til nåde de som kom til å havne på feil side for over femti år siden, for ikke å glemme deres barn og barnebarn. Det er vi som tilhører etterkrigsgenerasjonen som etter hvert skal ta over når krigsgenerasjonen faller fra, og jeg vet i alle fall at skal vi unge ha noen tro på den fred og frihet det i disse dager snakkes så mye om, så må vi først lære oss å tilgi. Ikke før dette er gjort kan vi gå videre med løftet hode og sammen gå løs på de problemer som ganske sikkert også vil møte vår generasjon.

Men i mellomtiden står mange flaggstenger nakne 8. mai, gamle sår blir revet opp igjen for aldri å gro. Bare vi unge er i stand til å si de tunge ord som våre forfedre burde uttalt, men som mange av dem ikke klarer å si: «Dere er tilgitt og vi beklager den urett som er blitt gjort mot dere i femti år».

Disse ord gjør 8. mai til den dag den er ment å være, ikke før. Inntil da senker jeg blikket mens de mange fine taler blir holdt, og hvisker stille for meg selv; Skam dere.

Jan Holthe

HA 30.05.95